

Вікторія Назаревич

Психологія остракізму
в освітньому

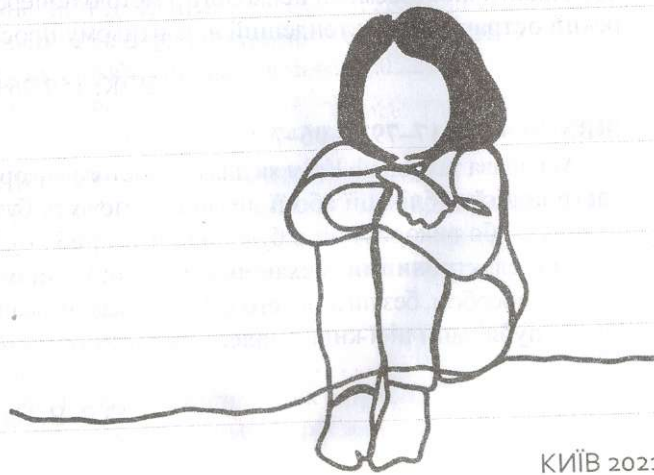
просторі

Вікторія Назаревич

МОНОГРАФІЯ

Психологія остракізму в освітньому просторі

КИЇВ 2021

УДК: 159.96+316.64+004.2

ББК 88.6

Н19

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного педагогічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 5 від 27.05.2021 р.)

Рецензенти:

О. О. Ставицький, доктор психологічних наук

М. І. Мушкевич, доктор психологічних наук

О. В. Ковальова, доктор психологічних наук

Назаревич В. В. Психологія остракізму в освітньому просторі: монографія / В. В. Назаревич. — Київ: видавництво ТОВ «ПРИНТХАУС», 2021. — 340 с.

У монографії автор презентує розуміння остракізму в освітньому просторі. Розкриває його психологічні механізми та форми проявів. Здійснює спробу систематизації теоретичних уявлень у рамках суміжних понять вікової та педагогічної психології. Формує психодіагностичні системи розуміння остракіза та остракізатора. Забезпечує читача психологічними методами та формами профілактичної взаємодії психолога з метою попередження та корекції остракізованих тенденцій в освітньому просторі.

УДК: 159.96+316.64+004.2

ISBN № 978-617-7972-06-7

Усі права захищені. Крім як для особистого використання, ніяка частина цієї публікації або її дизайн не можуть бути відтворені, передані або використані в будь-якій формі або будь-якими способами, електронними, механічними, копіюванням, записом або іншим способом, без письмового дозволу власника авторських прав. Право публікації цієї книги належить власнику авторських прав.

© В. В. Назаревич, 2021

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСТРАКІЗМ У СИСТЕМІ СПОРІДНЕНИХ ПОНЯТЬ	8
1.1. Зв'язок понять «толерантність», «ксерофобія» та «остракізм»	8
1.2. Визначення остракізму як наукового явища	23
1.3. Взаємозв'язки теорій розвитку та поняття остракізму	36
1.4. Психологічні характеристики остракізму	49
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСТРАКІЗМУ ЯК ЯВИЩА	66
2.1. Остракізм як фактор соціального неблагополуччя	66
2.2. Остракізм як прояв стигматизації	76
2.3. Остракізм як причина соціальної депривації	87
РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСТРАКІЗМУ	100
3.1. Методологічні аспекти вивчення явища остракізму в навчальному середовищі	100
3.2. Особливості діагностики проявів остракізму	112
РОЗДІЛ 4. ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИВЧЕННЯ ПРОЯВІВ ТА ОЗНАК ОСТРАКІЗМУ В НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	121
4.1. Спостереження як форма контролю за остракізацією навчальному середовищі, профіль остракіза	121
4.2. Діагностика остракізованої особистості	140
4.3. Вивчення характеристик остракізатора	148
РОЗДІЛ 5. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВІВ ТА ФОРМ ОСТРАКІЗМУ В НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	152
5.1. Діагностика остракіза за допомогою спостереження як форма контролю психологічних проявів явища в навчальному середовищі	152
5.2. Особливості психологічного профілю остракізованої особистості	171
5.3. Модель дослідження характеристик остракіза та форми взаємодії в освітньому просторі	179

РОЗДІЛ 6. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗАПОБІГАННЯ ОСТРАКІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ . . .	185
6.1. Соціально-психологічний адаптаційний супровід в освітньому середовищі	185
6.2. Соціально-психологічні критерії супроводу остракізів	195
6.3. Соціально-психологічний супровід остракізаторів у навчальному просторі	211
РОЗДІЛ 7. ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПРОБЛЕМОЮ ОСТРАКІЗМУ	225
7.1. Програма соціально-психологічного супроводу запобігання остракізації в освітньому середовищі	225
7.2. Корекційно-профілактична тренінгова програма психологічного супроводу остракізів в освітньому середовищі	255
7.3. Програма соціально-психологічного супроводу остракізаторів у навчальному просторі	309
РОЗДІЛ 8. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ЯВИЩА ОСТРАКІЗМУ В НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	334
8.1. Порівняльний аналіз упровадження програми адаптаційного супроводу в освітньому просторі	334
8.3. Аналіз результатів застосування стратегії психологічного супроводу остракізаторів у навчальному середовищі	347

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації суспільства важливим фактором розвитку освітнього середовища стає формування екосоціального простору, де деструктивні явища остракізму, що спричинені ксенофобічними ознаками неприйняття та відчуження осіб, які мають певні психофізіологічні або інші відмінності, постають нагальною проблемою системної інтеграції українського суспільства в загальносвітовий культурний простір.

Актуалізація ідей толерантності в процесі запобігання ознак остракізму зумовлена необхідністю створення умов для реалізації внутрішнього потенціалу кожного суб'єкта навчального процесу в системі освітнього середовища. Оскільки остракізму впливу, а саме ігноруванню, відчуженню, в деяких випадках — булінгу, піддаються окремі особи, групи дітей з їхніми різноманітними психофізіологічними, психологічними, етнічними, культуральними, соціально-психологічними характеристиками, дослідження цього феномена потребує врахування особливостей різних соціальних і вікових груп, тактовності, гнучкості, витримки в процесі освітньої взаємодії.

Один із найменш досліджених аспектів - формування філософії толерантності на всіх рівнях соціальної взаємодії в освітньому просторі, що частково зумовлено недостатнім досвідом побудови освітнього середовища як екосистеми для дітей зони остракізного ризику. Тому об'єктивною необхідністю є:

- формування професійних компонентів філософії толерантності у всіх суб'єктів соціального середовища;
- розкриття психологічних складових і передумов формування проявів остракізму та механізмів толерантної взаємодії всіх учасників освітнього процесу;
- можливість-організації психологічних передумов формування філософії толерантності в соціальному екосередовищі навчальних установ;

Вікторія Назаревич

**ПСИХОЛОГІЯ ОСТРАКІЗМУ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**
монографія

Технічний редактор — Матухно Є. В.

Літературний редактор — Максимук І. Б.

Дизайн обкладинки — Масійчук П. В.

Верстка — Качановська Н. М.

Підписано до друку 25.07.2021

Наклад 500

Віддрукована видавництвом

ТОВ «ПРИНТХАУС»

© Вікторія Назаревич, 2021

<https://nazarevich-art.com>

